

augmentum, id est quilibet perfectus dono clementioris gratiae, quae est mater credentium) singulariter induit.

3. Secundum ferculum est paupertas spiritualis, quam tria constituunt: depositio rerum et contemptus, vilitas et abjectio sui ipsius, abdicatio propriae voluntatis in omnibus. Voluntaria ergo paupertas, quae sine possessione vel desiderio habetur, quanto expeditior est, tanto securior est. Custos et magistra est virtutum huiusmodi paupertas: sicut e contrario radix est vitiorum immoderata rerum affluentia. Expedit esse nudos, cum diabolo, qui nudus est, luctaturos. Nudus athleta fortius dimicat: natator exiit, ut fluvium transeat; viator rejectis sarcinulis bene cursitat. Nobilis itaque titulus voluntariae paupertatis, quam Christus docuit verbo, *Beati*, inquit, *pauperes spiritu* (*Matth* v, 3), etc. consecravimus exemplo: nec enim habuit propriam domum, in qua caput reclinaret, et in qua cum discipulis Pascha manducaret; nec proprium habuit, unde tributum solveret. Commendavit eam etiam ore prophetico, dicens: *Ego vir videns paupertatem meam* (*Thren.* III, 1). Huius paupertatis exemplum primi post Christum Apostoli ediderunt, quando in primitiva Ecclesia multitudinis credentium erat cor unum et anima una et omnia communia (*Act.* IV, 32). Haec Religiosis Apostolorum sequacibus indicta est. Paupertas ista quae nec habet, nec habere desiderat, lateralem adjunctam sibi quaerit paupertatem, videlicet superbiae latentis contritionem: ut qui membrum Dei est, pauper sit spiritu, id est humilia et abjecta de se ipso sentiat et iudicet; non applaudat sibi, non inflatur de meritorum eminentia, nec aliis insultet. Quod Christus tenuit et servavit praeter omnibus: unde et ad discipulos dicebat: *Cum feceritis haec omnia, dicite, Quia servi inutiles sumus* (*Luc.* XVII, 10). Tertio religiosus sit pauper spiritu, nihil unquam ex propria faciens voluntate, sed in omnibus et per omnia iugo mancipatus obedientiae. Haec sunt tria quae praemisimus verae religionis insignia, quae hominem Deo et Angelis reddunt conformem, coelestis patriae civem conscribunt et haeridem.

4. Tertium ferculum est mors Christi reverenda, praeter omnibus sacramentis affectuosa. In hoc enim sacramento pietas magis enituit, gratia plus refulsit, charitas amplius radiavit. Ad mortem Christi tria praecipue respiciunt, non sine timore, non sine lacrymis et gemitu prosequenda: injuriarum multiformium illatio, manuum ac pedum in cruce confixio, sepulcri ac sepulti sub militum excubiis observatio. Porro *sedere* duo significat: potestatem judicariam, subjectionem voluntariam. Habes ad manum exempla congrua de utroque. *Sede a dextris meis* (*Psal.* CXXI, 1); et illud, *Vidi Dominum sedentem* (*Isa.* VI, 1); atque illud, *Cum sederit Filius hominis in sede maiestatis suae* (*Matth.* XIX, 28); signa sunt iudicariae potestatis. Caeterum ipsa Scriptura clamat, *Surgite postquam sederitis, qui manduca-*

tis panem doloris (*Psal.* CXXVI, 2); et illud, *Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus* (*Psal.* CXXXVI, 1); et illud Christi ad discipulos, *Sedete hic donec orem* (*Marc.* XIV, 32): verba sunt debite subjectionis. Christo igitur adhuc orante nequaquam surgere debemus per aliquam extolentiam, sed humiliari, et in bonis exercitari operibus convenit: ut quandoque post laborum, quibus hic afficimur, tolerantiam surgamus, loco et tempore suo promovendi ad caelestem gloriam.

5. Tu itaque, qui sedes ad mensam divitis, ferculis quae praemisimus appositis te ipsum subjiciens et humilians incarnationis Domine sacramento, non negligenter sed *diligenter attende quae apponuntur tibi*. Attende, inquam, ut discas in referendo gratiam non esse tardus aut segnis: ut discas ad singula dona agere gratias. Attende, inquam, ut nulla Dei munera debita gratiarum actione frustrentur; non grandia, non mediocria, non modica. Denique iubemur colligere fragmenta ne pereant, id est nec minima beneficia oblivisci. Nunquam non perit quod datur **618** ingrato. Terribile est quod sequitur, quia onerosum, et quasi impossibile videtur. Sed quibus? Mollibus, effeminatis, ignavis, in quibus libertate perniciosa, ruptis habenis continentiae, eunt quo volunt ebriae, concupiscentiae, temulentique, affectus, dum post carnem carnalium evagantur, dum mundum supra modum ambiunt et sequuntur. Sed quid est illud quod terribile iudicant? Hoc est, *Quoniam talia oportet te praeparare*. Nota *quoniam*, compatiendo, commoriendo et consepe- liendo te ipsum, et caetera. Dignum est enim et tibi multum expediti compati, commori, consepeliri passo, mortuo, et sepulto. Ad hoc enim facta sunt huiusmodi, ut his omnibus configuretur et conformetur vita christiani. Qui enim tanquam membrum Christi dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, et ipse ambulare. Nam propter crucem piis dietum est: *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis* (*Galat.* V, 24). Propter sepulturam dictum est: *Consepulsi sumus cum Christo* (*Rom.* VI, 4), etc.

6. Et ideo ut validius compungamur, ut amplius moveamur, et curramus per omnia; revolvamus singula contexendo resticulum, connexendo funiculum, connectendo fasciculum de omnibus et singulis quae facta referuntur, de humili Dei Filio, de summo Patris Unigenito, de Redemptore piissimo, de amantissimo fratre nostro. Occurrat itaque spiritualiter et ingerat se ipsum cordibus nostris Dominus Christus, proditus et venditus a discipulo, a Judaeis tanquam vile mancipium pretio satis exiguo comparatur, captus, tractus et ligatus, tanquam homo sine adjutorio; scisso etiam verberibus dorso, vellicatis genis, facie sputis illita, puncto vepribus capite, saucio latere, terebratis palmis, pedibusque confosis: qui tanquam jugulatori suo alludens, se ipsum non reluctans exposuit, et nudum corpus quasi incudem malleatorum ictibus patienter explicuit; dum

pro nobis per huius vitae pelagus ad patriam desilio transferendis, rapacibus piratis naulum propriae mortis exsolvit. Sed nec praetermittam myrrham, qua in cruce potatus est: sed neque illam, qua unctus est in sepulturam. Quarum in prima sibi applicuit meorum amaritudinem peccatorum: in secunda futuram mei corporis incorruptionem dedicavit. Hoc est celeberrimum et regale convivium, in quo iusti epulantur, et exsultant in conspectu Dei, aut delectantur in laetitia.

7. Praeter haec omnia dulce pigmentum apponitur invitatis ad laetificandum de Cyprio vino, et pretiosis et peregrinis, quia nobis adhuc inexpertis, speciebus conditum. *Botrus*, inquit, *Cypri, dilectus meus mihi*. Praemisum erat in proximior versiculo, *Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi*, scilicet Christus secundum carnem: botrus vero Cypri Christus est secundum deitatem. Fasciculus myrrhae, Christus in passione: botrus Cypri, Christus in resurrectione. Fasciculus myrrhae, grando et tonitrua Judaicae tempestatis: botrus Cypri, destructio totius adversariae potestatis. Fasciculus myrrhae, multitudo afflictionum; botrus Cypri, abundantia gaudiorum: illinc amari, istinc inebrians.

8. Sed non est praetereundum quod dicitur, *Fasciculus myrrhae dilectus meus mihi inter ubera commemorabitur* (*Cant.* I, 13, 12). Ibi enim est cor. Et ubi est cor, ibi dilectio; et ubi dilectio, ibi dilecti mansio (**57**). Novit autem quicumque recte sapit, quantum christianae pietati expedit, quantum Dei servum deceat sacrosanctae passionis ipsius fidelius recolere beneficia, ad fructum suavitatis in conscientia, ad reconducendum plenius per imitationem in memoria: quod est spiritualiter manducare corpus Domini, et sanguinem ejus bibere, ob amorem et reverentiam ejus, qui credentibus in se praecipit dicens, *Hoc facite in meam commemorationem* (*I Cor.* XI, 25). In quo etiam quam impium sit hominem tantae pietatis Dei esse immemorem, palam est omnibus; cum amici morientis vel peregre proficiscentis commendatam sibi sub aliquo signo memoriam nefas sit oblivisci. Siquidem huius reverendae commemorationis mysterium suo modo, suo tempore, suo loco celebrare licet paucis hominibus, quibus et hoc traditum est mysterium. Rem vero mysterii omni tempore et in omni loco dominationis Dei modo quo

(**57**). Quae sequuntur usque ad illud, *Et ideo si amas animam tuam*, iisdem fere verbis habentur

traditum est, **619** id est debite pietatis affectu, et sanctae imitationis effectu agere, tractare et sumere in salutem cunctis fidelibus in promptu est. Nam et Sacramentum sicut accipit ad vitam dignus: sic ad iudicium et mortem propriam indignus, Sacramentum enim sine re Sacramenti, mors est sumentium: res vero Sacramenti etiam praeter Sacramentum, vitae aeterna est accipientium. Quoties in commemorationem ejus qui pro te passus est, pie ac fideliter Christum imitando fueris affectus et devotus, corpus ejus manducas, et sanguinem ejus bibis, et quamdiu in eo manes per amorem, ipse vero in te per justitiae et sanctitatis operationem, in ejus corpore et in membris ejus computaberis. Et ideo si amas animam tuam, propter Christum perdere debes eam, sive ponendo ut martyr, si necessitas exegerit; sive affligendo districtius ut poenitens: quanquam et genus martyrii sit, spiritu facta carnis mortificare, illo nimirum quo membra caduntur ferro, horrore quidem mitius, diuturnitate autem molestius. Habeamus ergo eorum quae contemptibilia Christo sunt illata, continuum et indesinentem memoriam: non utique otiosam, non tepidam, non torpentem, sed compassionis ardore super omnia plurimum delectantem, et imitationis privilegio omnia impetrantem. Unde propheta, *Delectare in Domino*, inquit, ut spreta mundi vitiorum omnium jucunditate suavior ejus recordatio sit; *et dabit tibi petitiones cordis tui* (*Psal.* XXXVI, 4), non carnis.

9. Porro tres sunt species, de quibus conficitur pigmentum, quod ad regalis convivii festivam exhilarationem apponitur; triumphalis reditus ab inferis, gloria resurrectionis, concessus ad dexteram Dei Patris. Cibi praedicti confortant: ista vero tria laetificent. Convivantes et invitati in tempore gratiae praeter caeteris Apostoli et martyres esse creduntur, qui in fortitudine coelesti et spirituali exultatione non ingrati vel immemores exhibiti a Christo convivii retribuunt et offerunt de se ipsis qualia acceperunt. In desiderio et in agone isto sudant, currunt et laborant; quos eligit Deus, ut se ipsos hostiam vivam et Deo acceptam exhibeant. Et utinam Christus nobis indulgeat quantulumcumque bonorum operum executione, illorum vestigia humiliter adorare; qui est Deus benedictus in saecula. Amen.

supra, in Epistola ad Fratres de Monte-Dei, lib. I, n. 30.

SERMO DE VITA ET PASSIONE DOMINI.

650 Sancto Anselmo tribuitur a Trithemio, Bellarmino, et aliis, sub titulo, « Stimulus amoris. » Certe Bernardi stilum non sapit, nec reperitur in antiquis manuscriptis, nec in prima editione Lugdunensi sub nomine Bernardi.

1. Jesum Nazarenum, a Judaeis innocenter condemnatum, a Gentibus crucifixum, Christiani divinis honoremus obsequiis, Salvatoris infirma nos, qui Christiani sumus, reverenter venerari, amanter

amplecti, fortiter imitari dignum est, salubre et honorificum. Hæc enim sunt instrumenta fortissima, quibus omnipotens virtus et investigabilis sapientia Dei, restaurationem mundi potenter atque mirifice operata est, et usque modo operatur. Christus Dominus minoratus est ab Angelis, ut nos æquaret Angelis. Et quis propter Christum non se humiliet? Christus Dominus pro peccatis nostris crucifixus est, et crucem amaram suis amatoribus dulcoravit. Mortuus est, et mortem necavit, ut viveremus per illum. Et quis non amet Christum Dominum? quis non patiat pro Christo? Christus per crucis ignominiam ad supernæ claritatis gloriam transit, et data est ei pro sua reverentia a Deo Patre omnis potestas in cælo et in terra, ut adorent eum omnes Angeli Dei, et in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, et infernorum.

2. Uhi est gloriatio tua, o christiane, nisi in nomine crucifixi Domini Dei tui, et in Christi nomine, quod est super omne nomen, in quo qui benedictus est super terram, benedicetur in cælis? Gloriamini in nomine Filii Redemptoris, et date honorem illi Salvatori nostro, qui magna fecit in nobis, et magnificate nomen ejus mecum, dicentes: Adoramus te, Christe rex Israel pariter et Gentium, princeps regum terræ, Domine Deus sabaoth, virtus omnipotentis Dei fortissima. Adoramus te pretiosum pretium redemptionis nostræ, hostiam pacificam, qui sola odoris tui suavitate inæstimabili Patrem, qui in altis habitat, ad respiciendum humilia inclinasti, et filiis ita placabilem reddidisti. Tuas, Christe, miserationes prædicamus, tuæ suavitatis memoriam cum abundantia eructamus. Tibi, Christe, sacrificium laudis immolamus pro multitudine bonitatis tuæ, quam ostendisti nobis, semini nequam, filiis sceleratis et perditis. Cum adhuc inimici tui essemus, Domine, et mors iniqua in omnem carnem exerceret dominium, cui omne semen Adam erat obnoxium lege primordialis culpæ, recordatus es verbi misericordiæ tuæ, et prospexisti ex sublimi habitatione tua in hanc vallem plorationis nostræ et miseræ. Vidisti afflictionem populi tui, et tactus dulcore charitatis intrinsecus, apposuisti cogitare super nos cogitationes pacis et redemptionis.

3. Et quidem cum esses Filius Dei, Deus verus, Deo Patri, sanctoque Spiritui coæternus, et consubstantialis, lucem habitans inaccessibilem, portansque omnia verbo virtutis tuæ, non despexisti in hoc nostræ mortalitatis ergastulum altitudinem tuam inclinare, ubi nostram et gustares et absorberes miseriam, nosque reparares ad gloriam. Parum fuit charitati tuæ ad consummandum opus nostræ salutis, Cherubim aut Seraphim, aut unum ex Angelis destinare: ipse venire ad nos dignatus es per mandatum Patris, cujus nimiam charitatem experti sumus in te. Venisti, inquam, non locum mutando, sed præsentiam tuam nobis per carnem exhibendo. Venisti a regali solio sublimis gloriæ tuæ in humilem et abjectam in oculis suis puellam, per virgi-

nal continentia voto sigillatam, in cujus sacro utero sola Spiritus sancti inenarrabilis virtus te concipi fecit, et nasci in veræ humilitatis natura: ita ut nec divinitatis in te majestatem, nec virginitatis integritatem in Matre violaret nativitas occasio. O amanda, o admiranda dignatio! Deus immensæ gloriæ, vermis contemptibilis fieri non despexisti; Deus omnium, conservus servorum apparere voluisti. Parum tibi visum est Patrem te nobis esse et dominum: frater noster esse dignatus es. Et tu, Domine universorum, qui nullam habes indigentiam, intra ipsa nativitas tuæ initia non abhorruisti abjectissimæ paupertatis degustare incommoda. Ut enim ait Scriptura, tibi cum nascereris, non erat locus in diversorio (Luc. 11, 7); neque cunabula, quæ teneritudinem tuam exciperent, habuisti: sed in vili præsepio sordentis stabuli, tu qui terram palmo concludis, involutus panniculis reclinatus es. Et hoc ipsum a brutis animalibus Mater tua mutuo accepit. Consolamini, qui in sordibus paupertatis enutrimini, quia vobiscum Deus in paupertate. Non cubat in deliciis splendidi cubiculi, nec invenitur in terra suaviter viventium. Quid ultra gloriaris, o dives, in re lutea, in volutabro lecti picti et delicati, cum Rex regum recubitu suo pauperum stramenta honestare maluerit? quid dura stramenta detestaris, cum tener infantulus in cujus manu sunt omnia, tuis sericis, tuis plumis duras jumentorum stipulas præelegerit? Sed et tenella tua, Christe, infantia a persecutorum gladiis tuta non fuit. Adhuc enim inter dulcia Matris ubera sugens dependebas, quando apparuit angelus in somnis Joseph, dicens: Surge, et accipe Puerum et Matrem ejus, et fuge in Ægyptum, et esto ibi, usque dum dicam tibi. Futurum est enim ut Herodes quaerat Puerum ad perdendum eum (Matth. 11, 13). Jam extunc, bone Jesu, dura pati cœpisti. Nec solum illam infantia tuæ vexationem in te ipso pertulisti, **651** sed mortem in pusillis tuis, quorum multa millia inter mammillas matrum pro te Herodis trucidavit immanitas.

4. Infantia vero teneriori decursa, humiliter veritatis nobis exemplum tribuisti. Non enim sedisti cum consilio vanitatum, sed in medio doctorum, interrogans et audiens illos, cum tamen Dominus scientiarum esses atque Sapientia Dei Patris. Sed et obedientia nobis formam retribuisti, dum parentum imperio tu Imperator mundi humiliter subditus exstitisti. At ubi robustioris ætatis plenitudo advenit, missurus manus ad fortia, egressus es in salutem populi tui, ut gigas magnificus ad currendam viam totius nostræ miseræ. Et quidem ut per omnia te primum fratribus assimilares, servum tuum baptizantem peccatores in poenitentiam, tanquam peccator adisti: baptizari te postulasti, innocens Agne Dei, quem nulla peccati stilla unquam maculavit. Baptizatus autem non te in aquis, sed aquas in te sanctificas, ut per eas sanctificares nos. De baptismo in desertum in spiritu fortitudinis egressus es, ut vitæ solitariae in te non deesset exemplum.

Solitudinem ac jejunium quadraginta dierum, famis acerbiter, tentamenta et illusiones spiritus æquanimitate tolerasti, ut hæc omnia nobis tolerabilia efficeret. Demum venisti ad oves quæ perierant domus Israel, divini verbi lampadem extollens palam ad illuminationem orbis terræ, et regnum Dei cunctis annuntians obtemperantibus verbo, sermonem sequentibus signis confirmasti, virtutem divinitatis in cunctis ostendisti, male habentibus, et omnia omnibus gentibus gratis exhibens, quæ saluti peccatorum congruerent, ut omnes lucrificeres. Sed obscuratum est insipiens cor eorum, Domine, et projecerunt sermones tuos retrorsum, neque attendunt ad omnia mirabilia tua, Domine, quæ operatus es in eis, exceptis perpaucis nobilibus athleticis, quos inter infirma mundi elegisti et abjecta, ut per ipsos fortia et alta mirifice expugnares. Nec solum ingrati gratuiti beneficiis tuis exstitere, sed contumeliis affecerunt te, Domine dominantium, et fecerunt tibi quæcunque voluerunt. Te enim faciente opera Dei, quæ nemo alius fecit, quid dixerunt? *Non est hic homo a Deo: in principe demoniorum ejicit demonia; demonium habet, seducit turbas; vorax est, potator vini, et amicus publicanorum et peccatorum.* Quid fles, quid suspiras, o homo, dum sustines verborum injurias? Non audis quanta adversus Dominum Deum tuum ceciderunt opprobria propter te? Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus? Sed hæc quidem et similia blasphemantes, et aliquoties te lapidibus impetentes, Jesu bone, patienter sustinuisti, et factus es coram eis sicut homo non audiens, et in ore non habens redargutiones.

5. Novissime justum sanguinem tuum a discipulo tuo, filio perditionis, traditum triginta argenteis appetiati sunt, ut præcipitarent animam tuam in mortem sine causa. Et te quidem perditissimi traditoris tui perfidia non latebat, quando in cœna ablutionis etiam coram ipso genu flexo procumbens, maledictos pedes ejus, veloces ad effundendum sanguinem tuum, sanctissimis manibus tuis attritare, lavare et extergere dignatus es. Cur autem adhuc extento collo ambulas, o terra et cinis? Adhuc te superbia elevat? adhuc te impatientia exagitat? Intuere humilitatis et mansuetudinis Dominum Jesum, universæ creaturæ factorem, tremendum judicem vivorum et mortuorum, ante pedes hominis et traditoris sua genua incurvantem. Disce quia mitis est et humilis corde, et confundere in superbia tua, et erubescere in impatientia tua. Hoc quoque erat mansuetudinis tuæ, Domine, quod perfidum illum in cœtu fratrum detegere et palam confundere noluisse, sed leniter admonitum accelerare jussisti quod parabat. In omnibus his non est aversus furor ejus a te, sed egressus foras satagebat circa frequens maleficium. Quomodo cecidisti de cœlo, Lucifer, qui mane oriebaris? (Isa. xiv, 12.) In deliciis paradisi gloriosus apparuisti: civium cœli socius, et verbi divini conviva, quomodo reputatus es inter filios

tenebrarum? qui nutriebaris in croceis, cur amplexatus es stercorea? (Tren. iv, 5.) Tunc clarificata est familia tua, Christe, exeunte immundo de **652** cœtu societatis angelicæ. Tunc demum divini eloquii uberrima inundatione felix ille conventus potatus est; siquidem corruptus ille vere foras missus fuerat, quem hujus limpidissimi liquoris infusione sciebas indignum.

6. Dato autem charitatis et patientiæ salutari mandato, et disposito fratribus regno Patris tui, ad locum proditori tuo notum cum illis divertisti, sciens omnia quæ ventura erant super te. Ibi animæ tuæ tristitiam, quam ex imminente passione tua sponte assumpsit, sicut et cætera quæ passus es, in auribus fratrum non erubuisti profiteri, dicens tunc: *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Positis quoque in terra genibus procidisti in faciem, orans in agonia, et dicens: *Mi Pater, si possibile est, transeat a me calix iste.* Et angustias quidem cordis tui certissime indicabat sudor ille sanguineus, qui orationis tempore de carne tua sanctissima guttatim decurrebat in terram. Dominator Domine Jesu, unde tua hæc tam anxia supplicatio! Nonne voluntarie omnino Patri sacrificium obtulisti? Utique, Domine. Arbitramur autem quod hoc ad consolationem infirmorum membrorum tuorum assumpsisti, ne forte desperet quis, si caro infirma remurmurat, ubi ad passionem promptus est spiritus. Nimirum ut majoris erga te amoris et gratitudinis stimulos habeamus, naturalem carnis infirmitatem his indicis in te expressisti, quibus doceremur quia vere languores nostros portasti, et non absque sensu doloris passionum sentes percurristi. Vox enim illa vox esse carnis videtur, non spiritus, ex eo quod subjunxisti: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.*

7. Quod promptus enim ad passionem fuerit spiritus, evidenter ostendisti, quando venientibus una cum proditore tuo viris sanguinum, et quærentibus animam tuam cum laternis et facibus et armis per noctem, ultro occurristi, et ne quid acciperent a duce flagitii, te ipsum manifestasti. Nam accedentem ad osculum sanctissimi oris tui trucem bestiam aversatus non es, sed os in quo dolus inventus non est ori quod abundavit malitia, dulciter applicuisti. Innocens Agne Dei, quid tibi et lupo illi? quæ conventio tui ad Belial? Sed et hoc benignitatis tuæ, Domine, fuit, ut omnia illa exhiberes quæ pravi cordis pertinaciam emollire possent. Nam et veteris amicitia non immemor illum commonuisti, dicens: *Amice, ad quid venisti?* (Matth. xxvi, 38, 39, 41, 50). Atque horrore sceleris sui cor impii ferire voluisti, cum dixisti: *Juda osculo Filium hominis tradis?* (Luc. xxii, 48). Et ecce Philistæi super te, Samson. Non illos a te absterruit, quod in hora apprehensionis tuæ omnipotentis brachio tuo terræ eos allisisti, non quidem defensionis causa, sed ut cognosceret humana præsumptio nihil se posse adversus te, nisi quantum permitteretur a te.